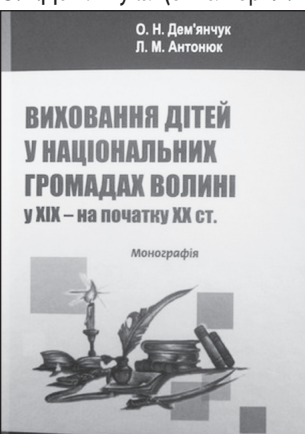

ВИХОВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Зміст спеціфіці процесу виховання дітей у національних громадах присвячена монографія завідувача кафедри методики викладання мистецьких дисциплін нашої академії, професора О.Н.Дем'янчука (співавтор Л.М.Антонюк) "Виховання дітей в національних громадах Волині у XIX — початку XX ст.". Ви-

дання рецензували доктори педагогічних наук, професори Г.П.Васянович (Львівський науково-методичний центр професійної освіти та освіти дорослих НАПН України), В.М.Жуковський (Національний університет "Острозька академія") і Н.А.Сейко (Житомирський державний університет ім.Івана Франка).

Автори зазначають, що в сучасних умовах розвитку української національної освіти і культури вирішення проблем формування культури міжнаціональних стосунків вимагає історико-педагогічного

аналізу досвіду минулого, зокрема вивчення виховного потенціалу окремих етнічних груп і національних меншин, які й на сьогодні належать до поліетнічного середовища українського суспільства. Зафіксовано історичний факт, що на Волині, яка у зазначений період була однією з найбільших губерній України і водночас українською малозаселеною, упродовж кількох століть поряд з корінними жителями — українцями — проживали представники найбільших національних меншин — поляки, євреї, чехи і німці, які взаємозбагачувались культурою, досвідом, знаннями, здобутими в галузі освіти й виховання. Однак оригінальний позитивний досвід цих спільнот до цього часу комплексно не вивчався.

У монографії наголошується на специфіці Волинського регіону у порівнянні з іншими регіонами підросійської України щодо організації, змісту та форм виховного процесу у школах національних меншин, зумовленої історичними передумовами цього процесу, кількісними і якісними показниками розвитку освіти національних меншин і особливостями реалізації національної політики Російської імперії на Волині. Автор розкриває сутність виховання дітей у національній громаді як історико-педагогічну проблему, етноконфесійні засади та етнопедагогічні основи виховання дітей саме в національних громадах Волинського регіону. Висвітлено роль релігії як провідного соціально-виховного інституту для дітей національних

меншин, зміст, форми і методи сімейного виховання та виховання в умовах загальноосвітньої школи. Значна увага приділена народній педагогіці польської, чеської, німецької та єврейської національних меншин на Волині й аксіологічній характеристиці виховання дітей у національних громадах.

У монографії з'ясовано, що до аксіологічного простору національних громад Волині у згаданий період і виховних цінностей дітей національних меншин входять сім'я, рідна мова, ставлення до трудової діяльності та суто релігійні цінності. Доведено, що специфіка цінностей суттєво залежала від зовнішніх чинників (перебування в іноетнічному та інокультурному середовищі, особливості імперського законодавства тощо) внутрішніх факторів (особливості укладу життя в національних громадах, специфіка сімейних відносин тощо). Важливо, що незважаючи на певну культурну замкнутість кожної національної меншини, дітям прагнули прищепити загальнолюдські духовні цінності (любов, милосердя, дбайливе ставлення до близьких, працьовитість), що впливало на зміст, форми і методи виховання дітей.

Дослідження рекомендоване студентам для поглибленого вивчення історії освіти Волинського регіону. Видання буде корисним для науковців, викладачів ВНЗ, дослідників історії України.

ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК — ОБ'ЄКТ ХУДОЖНІЙ

Істина та Краса — концепти взаємопов'язані не лише у контексті філософського підходу, а й з практично утилітарної точки зору: істинне завжди красиве, а справжня краса втілює об'єктивну істину. Тому в життєвій практиці людина сприймає красиве істинним, справжнім, потрібним, а потворне — хибним, шкідливим. Такий принцип має особливе значення у творчому процесі підготовки навчальних підручників і посібників, де не лише зміст, а й сама форма мають стимулювати читача до оволодіння знаннями, які несе навчальний матеріал, а також допомогти йому в ефективному і продуктивному засвоєнні науково-теоретичних

положень і практичних рекомендацій, запропонованих автором видання.

У цьому контексті специфічна роль належить ілюстративному матеріалу підручників, на чому наголошує асистент кафедри методики викладання мистецьких дисциплін нашої академії Іванна Погонєць у дослідженні "Теоретичні підходи до аналізу ілюстративного матеріалу шкільних підручників у другій половині XX століття", оприлюдненому на засіданні секції "Психологія XXI століття: здобутки і перспективи" IV Міжнародних психолого-педагогічних Челпанівських читань. Стаття опублікована в науковому збірнику Читань, що проходили в рамках V Міжнародного фестивалю "Світ психології". В роботі узагальнено основні вимоги до ілюстрації навчальних видань, визначені вітчизняними і зарубіжними вченими, та вказано на основні показники оцінювання якості ілюстративного оформлення шкільної навчальної літератури.

Наш автор виходить з того, що на сучасному етапі розвитку освіти відбувається значне розширення фонду навчальної літератури для загальноосвітньої школи, укладається та видається чимало нових альтернативних видань, а тому виникає потреба у вдосконаленні системи вимог і критеріїв оцінювання їх якості. Підкреслюється, що формування початкового зацікавлення, а тому й полегшення засвоєння учнями навчального змісту передбачає наявність у підручнику відповідного ілюстративного матеріалу, якість якого як компонента структури навчальної книги має важливе практичне значення. У статті чітко визначено: оформлення підручника повинне відповідати вимогам педагогічного процесу, забезпечувати максимальну зручність читання, оптимізувати сприймання і розуміння навчального матеріалу шляхом чіткої і зрозумілої для учнів певного віку системи рубрикації, виокремлень у тексті, виразно виконаних ілюстрацій. Тому до ілюстрування навчальної літератури ставлять відповідні вимоги. У цьому плані вивчення досвіду конструювання підручників II половини XX століття є особливо важливим, оскільки саме в цей період шкільний підручник уперше став об'єктом наукового дослідження. Автор наголошує, що вимоги до укладання й оформлення навчальної літератури формуються відповідно до змін, які відбуваються у суспільстві та в системі національної освіти, у зв'язку з чим критерії оцінювання підручника та його естетичної складової повинні постійно доповнюватися і вдосконалюватися.

Важливість цієї проблеми обумовлюється тим, що ілюстративність підручника, як системи взаємопов'язаних елементів, які перебувають у функціональній єдності та гармонії, виступає одним із визначальних факторів привабливості і зрозумілості навчальної книги для учнів. Стаття містить конкретні рекомендації: ілюстрація в підручнику повинна пояснювати, систематизувати, доповнювати зміст, розвивати увагу, уяву та творче мислення; її зв'язок із текстом підручника здійснюється через підтекстовки, запитання, завдання; художнє оформлення має

відповідати тексту і бути доцільним для поглибленого засвоєння навчального матеріалу. У підсумку, ілюстрація стає особливим засобом соціального спілкування з учасниками навчального процесу, зокрема допомагає їм засвоїти суспільно прийняті та науково обґрунтовані положення, ідеї, принципи.

У дослідженні також окреслені основні дидактичні критерії оцінювання ілюстративного матеріалу підручника: дидактична відповідність ілюстрації його змісту; інформативність наочного зображення; комунікативність, реалістичність і функціональність ілюстрації. Завдяки цьому ілюстрація сприяє поглибленню навчально-виховного спілкування між учителем і учнем, здобуває необхідну естетичну, психологічну й ідеологічну цінності. Автор наголошує, що на сучасному етапі розвитку освіти прослідковується розширення проблематики досліджень якості шкільного підручника, а тому перегляд і творче переосмислення

ная досягнутих результатів у контексті їх відповідності вимогам сучасності сприятиме створенню високоефективних навчальних видань нового покоління.

ПРОБЛЕМА ГОСТРА Й АКТУАЛЬНА

На базі історичного факультету Житомирського державного університету ім. Івана Франка з участю Інституту історії України НАН України та НУ оборони України ім. Івана Черняхівського відбулася Всеукраїнська наукова конференція "Війни і збройні конфлікти у Східній Європі в XX — на початку XXI століття". До складу Оргкомітету Конференції, очолюваного ректором університету, професором Петром Саухом, увійшли проректор з наукової роботи і міжнародних зв'язків, професор Наталія Сейко, завідувач кафедри всесвітньої історії, професор Г.М.Стародубець, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії НАН України, професор Олександр Лисенко та науковці університету-господаря, НПУ ім. М.П.Драгоманова, НУ оборони України ім. Івана Черняхівського. До актуальних, гострих і болючих проблем, що стосуються не лише історії, а й тривожного і складного сьогодення України, звернулися 78 доповідачів з вищих закладів освіти й наукових установ Житомира, Києва, Харкова, Львова, Івано-Франківська, Хмельницького, Черкаса, Ужгорода, Вінниці, Переяслава-Хмельницького, Кам'янця-Подільського, Острога і Кременця.

На пленарному засіданні висвітлювались теми "Гуманітарний вимір збройних конфліктів сучасності: спроба антропологічної рефлексії" (Олександр Лисенко, Інститут історії НАН України), "Глобальні збройні конфлікти XX століття та їх вплив на формування ідентичності українців" (Ірина Слюсаренко, Київський славістичний університет), "Пропагандистські кампанії нацистів у генеральному окрузі "Житомир" в 1941 — 1944 роках" (Сергій Стельникович, НПУ ім. М.П.Драгоманова), "Досвід АТО у проведенні інформаційно-психологічних операцій" (Івани Канкін, Житомирський військовий інститут ім. С.П. Корольова).

Учасники конференції брали участь у роботі круглого столу "Насилля як субстанційна основа війни". Модератором засідання виступив докторант кафедри філософії Житомирсько-

го ДУ ім. Івана Франка, доцент Вадим Слюсар, який доповіддю "Інструментальний характер насилля як соціального історичного феномену" означив напрямки проблемно-тематичної дискусії. Науковці отримали нагоду висловитися з приводу проблем опору і протидії насиллю, форм і методів насилля, тематики насилля у свідченнях учасників військових конфліктів.

У секційному форматі досліджувалися три наукові проблеми: "Бойові дії на фронтах Східної Європи в XX — на початку XXI століття" (у секції працювали 28 науковців), "Соціально-економічні процеси воєнного часу та окупаційне життя у країнах Східної Європи в XX — на початку XXI століття" (18 науковців) і "Питання культури, ідеології та історичної пам'яті у контексті війни та збройних конфліктів у Східній Європі в XX — на початку XXI століття" (25 науковців). Особливий інтерес в учасників конференції викликали доповіді "Учасність в антиповстанських акціях як вияв "політичної благонадійності" номенклатурних чиновників західноукраїнських областей в 1944 — 1945 роках" (Галина Стародубець, Житомир), "Діяльність ОУН на Вінничині в 1941 — 1944 рр." (Людмила Парашук, Вінниця), "Друга світова війна: український вимір" (Микола Кордон, Житомир), "Сексуальне насилля на війні" (Володимир Гінда, Київ), "Письмові документи й усні вказівки ОУН (б) і УПА: проблема розрізнення" (Володимир Ковальчук, Київ), "Інструменталізація історичної пам'яті: радянсько-російський міф про Другу світову війну та його репрезентації в Україні" (Вікторія Венгурська, Житомир), "Формування образу ворога з України засобами російської пропаганди: досвід пострадянського періоду" (Микола Шевченко, Київ), "Трансформації сутності війни у глобалізованому світі" (Володимир Стародубець, Житомир).

Програма конференції включала доповіді науковців нашої академії. Доктор історичних наук, доцент Ірина Скальська запропонувала аналітичне дослідження "Трагедія евакуації: Друга світова війна і сучасний збройний конфлікт на Сході України", де зазначає, що сучасні події на Донбасі викли-

кають велике занепокоєння в Європі та світі, і вважає: "...якщо дипломатія не знайде шляхів припинення війни, то ситуація може обернутися найбільшою з часів Другої світової війни катастрофою на європейському континенті". Сьогодні втягнута у війну Україна змушена звертатися до досвіду Другої світової війни не тільки на рівні наукової проблеми, а й у прикладному розрізі. Науковець наголошує на необхідності розуміти і враховувати непевність історичного часу та всю повноту причинно-наслідкових зв'язків у процесах минулого і сучасності. Кандидат історичних наук, доцент Олександр Соловей презентував тему "Військово-політичні аспекти українсько-польських взаємин на території Волині у міжвоєнний період (1921 — 1939 рр.)". Важливість тематики автор аргументує тим, що у згаданий період Волинь стала плацдармом протистояння між залишками національних сил, які опинилися в еміграції, й органами радянської влади. Польську владу непокоїло поширення комунізму в Європу, а радянську — наявність на цій території українських військових формувань, які хоч і зазнали втрат, але не склали зброї і продовжували здійснювати військові акції після поразки визвольних змагань. Згадується, що в той час, як радянський уряд на підконтрольній йому території здійснював масові репресії проти сільського населення в процесі примусової колективізації, — польський уряд розпочав на підконтрольних йому теренах акцію з умиротворення українських селян — так звану "пацифікацію", чим викликав відповідну реакцію українських радикальних сил (ОУН і КПЗУ). Такий поділ Волині був виразом протистояння європейської і радянської соціально-політичних систем, породжував соціальну напругу і спричиняв збройні конфлікти в регіоні.

За рішенням Вченої ради Житомирського державного університету ім. Івана Франка опубліковано науковий збірник "Матеріали Всеукраїнської наукової конференції "Війни і збройні конфлікти у Східній Європі в XX — на початку XXI століття".